

TÜRK KÜLTÜR VE EDEBİYATINDA GEYİK MOTİFİ

ve

“HAZA DESTAN-I GEYİK”

Dr. Gıyasettin AYTAS

Gazi Eğitim Fakültesi

Öğretim Üyesi

Türk Edebiyatı tahkiyeli eser bakımından oldukça zengindir. Önceleri sözlü olarak anlatılan hikayeler, daha sonra yazıya geçirilerek günümüze kadar gelmişlerdir. Bunların büyük bir kısmı günümüzde de yeniden ele alınarak işlenmiş, modern hikayeciliğimize kaynaklık etmiştir.

Batı tarzı hikayelerden önce, bizde hikaye türü ihtiyacı mesneviler vasıtasıyla giderilmekteydi. Her beyti kendi arasında kafiyeli olarak yazılan mesneviler, divan edebiyatının en önemli nazım türlerinden biridir. Mesneviler, değişik konularda uzun ya da kısa olarak yazılırlar. Konuları itibariyle mesnevileri şu başlıklar altında incelemek mümkündür.

1. Cenk destanları (Ahmedî'nin 'İskendernâmesi' gibi),
2. Aşk hikâyeleri (Yusuf ile Züleyha, Leyla ile Mecnun gibi),
3. Dini ve Tasavvufî mesneviler (Mevlânâ'nın 'Mesnevî'si gibi)
4. Didaktik ve ahlaki mesneviler, (Nabî'nin 'Hayriye-i Nâbî'si gibi)
5. Şehrengizler (bir şehri övmek gibi)

Yukarıda da görüldüğü gibi mesnevilerde ele alınan konular çeşitlidir. Kimi zaman bir aşk hikayesi, kimi zaman menkıbe, kimi zaman da kahramanlık hikayelerine mesnevilerde yer verildiği görülür. Özellikle İslâmi kimliğin ön plâna çıktığı, Hz. Muhammed'in ve diğer İslâm büyüklerinin etrafında cereyan eden mucizelerinin anlatıldığı mesnevilerin sayıları oldukça fazladır.

Türk edebiyatında dini ve tasavvufî mesnevilerin sayısı oldukça fazladır. Bu mesnevilerde, Hz. Peygamber'in hayat hikayesi, mucizeleri ve onun etrafında cereyan etmiş olaylar anlatıldığı gibi, diğer İslâm büyüklerinin hayat hikâyelerine ve onların kahramanlıklarına da yer verilmiştir. Bu mesnevilerde kullanılan motifler ve anlatılan hikayeler Türk kültür tarihi hakkında ipuçları vermektedir.

Diğer milletlerde olduğu gibi, Türk milletinin de kendince kutsal saydığı hayvanlar vardır. Bunlardan biri de geyiktir. Geyik tıpkı Bozkurt gibi bazı Türk boylarının sembolü olmuştur. Bu bakımdan Türk mitolojisi ve efsanelerinde geyik motifine sıkça rastlanır. Geyik motifi, dilimizde, edebiyatımızda, halımızda, kilimimizde; velhasıl bütün sosyal hayatımızda farklı renk ve şekillerde yer alır.

Edebiyatta benzetme unsuru olarak geyiğin şu özelliklerinden yararlanır: Sevimli, çevik, hassas ve içli bir hayvandır. İnce zarif bir vücuda sahip ve ürkektir. İnsandan kaçır, peşinden sürüklediği insanı dermansız bırakır. Tenha yerlerde yaşır. Avlayan iflah olmaz, avlanmış geyiğin gittiği ev tarumar olur, yerinde ot bitmez. Bedduası avcının soyuna da etki eder. Mukaddes bir hayvandır. Kurt gibi aniden ortaya çıkar ve çoğu kere insanlara doğru yolu gösterir. Birdenbire ortadan kaybolur. Mutlu sona erdiricidir. Sevgi perisidir. Totemdir, ruhların üzerinde dolaştığı ilahi bir varlıktır. Tanrı'nın elçisidir. Gökte dolaşır yarı ilahi yaratıktır.

Divan-ı Lügati't-Türk'te ; İbn Mühenna'da *geyik*; Mukaddimetü'l-Edeb'te *ayruk*; Orhun Abideleri'nde , *keyik*; Dedekorkut'ta erkeği için *boga* (buğa) kelimeleriyle karşılanan bu hayvan, günümüzde yalnız geyik kelimesi ile bilinmektedir. Geyikgillerden olan ceylan, karaca, maral da zaman zaman birbirleriyle karıştırılarak geyik yerine kullanılmıştır.

Türk kabilelerine verilen hayvan isimleri arasında bogu ve karaca kelimeleri de bulunmaktadır.

Geyiklere iyilik yaptığından dolayı geyikle ilgili ad almış tanınmış ve sevilmiş aileler de vardır

(Bozgeyikli gibi).

Geyik efsanelerine ait ilk araştırmayı yapan ve malzemeler toplayan Macar âlimi Gy. Moravcsik olmuştur. "A Csodaszarvas Mondaja a Bizanci Iroknał" (Bizans Müelliflerinin Eserlerinde Sihirli Geyik Efsanesi, 1914) adıyla topladığı bilgileri yayımlamıştır. N, J. "Berze A Csodaszarvas Mondoja" (Sihirli Geyik Efsanesi, 1927) ile ilk araştırmacılar arasında sayılır. Berze, geyiğin asırlardan beri âlimleri meşgul ettiğini, kendisinin de bu merakla araştırmasını Japonya'dan İngiltere'ye kadar olan geniş sahada sürdürdüğünü söyler

Geyik Türk kültür hayatında da önemli yer tutar. Hunlar'ın menşesine dair efsanelerde geyiğe büyük yer verildiği, yapılan arkeolojik kazılar sonucu elde edilen malzemelerde rastlanan geyik figürlerinden anlaşılmıştır.

Ortaasya kültürünün en önemli sahneleri hayvan resimleri ve hayvan mücadelelerini anlatan tablolarla doludur. Bunların çoğu bronzdan yapılmış, geyik ve ceylanların güzelliğini gösteren sanat eserlerinden ibarettir. Bu heykeller içerisinde geyikler kutsallaştırılmıştır.

Geyik Anadolu'da olduğu gibi, Ortaasya'da da Türk halklarının zihinlerini en çok harekete geçiren hayvanlardan biri olmuştur.

Cengiz Han'ın ilk atasının Gök-Kurt ile Kızıl (ak) geyik olduğu rivayeti vardır. İlk Türkçe yazılı belge olan Orhun kitabelerinde Bilge Kağan, abidenin batı cephesinde "baga sıgun ötser (ança) sakınur men..." (dağda yabancı geyik gürlerse öylece mateme gark oluyorum) diyerek geyiğin hassasiyetine ve zarıllığına işaret eder. Oğuz Kağan milletin başına bela olan canavarı öldürmek için ağaca geyik bağlamıştır. Uygurlarda geyik, bir inanç aracı olmaktan çok, avcılık aracı olarak yer alır.

Geyik Dede Korkut hikayelerinde de önemli yer tutar. Kimi zaman yol gösteren, iyilik yapar, kimi zaman da insanları tuzağa düşüren bir kimliğe sahip olur.

Geyik motifli hikayelerimizin sayısı da oldukça çoktur. Daha çok mesnevi tarzında yazılan bu hikayelerin konusu daha önce de belirttiğimiz gibi genellikle dinidir. XII.-XIV. Yüzyıllarda yazılmış anonim bir tefsirde “Hamza ve Geyik” hikayesine rastlamaktayız. Bu hikayede ele alınan konu şöyledir:

Hamza, Hz. Muhammed’in akrabası olduğu için müşrikler ona dokunmaya cesaret edemiyorlarmış. Bir gün Hamza’nın ava çıkmasını fırsat bilen müşrikler, Hz. Muhammed’e saldırarak onu yaralamışlar. Avda bir geyiğin peşine takılan Hamza’ya geyik lisana gelerek şöyle der: “Hamza! Beni niçin takip ediyorsun? Senin evinde sana ağır bir iş var.” Bu söz üzerine geyiği takip etmekten vazgeçerek geri dönen Hamza, Hz. Peygamber’in başına gelenleri görünce, geyiğin konuşmasını Hz. Muhammed’in bir mucizesi olarak değerlendirerek Müslüman olur.

Geyik motifinin Türk tasavvuf edebiyatında da önemli bir yeri olduğunu görmekteyiz. Kaygusuz Abdal (Alâiyeli Gaybî)’ın, Abdal Musa’nın dergâhına intisabı bir geyik olayına bağlıdır. Yaraladığı geyiğin bir kulübeye girdiğini gören Gaybî, onu yakalamak için kulübeye gelmiş, karşısına çıkan Abdal Musa’dan geyiği istemiş. Abdal Musa, koltuğunun altında vücuduna saplı olan oku göstermiş. Gaybî, yaraladığı geyiğin aslında geyik donuna bürünmüş olan Abdal Musa olduğunu anlar. Bu olay üzerine Gaybî hemen Abdal Musa’ya bağlanır.

Bir diğer tasavvufi hikaye de, halk arasında çok okunup sevilen Muhammediye’de geçer. Bu hikayede geyiğin yol göstericiliği üzerinde durulur. Hz. Muhammed’in torunu Muhammed Hanefi, avlamak istediği geyiğin peşinden giderek yeraltı dünyasında eşi Mine Hatun’u bulur. Bu hikâye Ergenekon Destanı’nın İslâmi havaya uydurulmuş şekli gibidir.

Bir diğer tasavvufi hikaye de Hakim Ata’ya atfen anlatılmıştır. Bu hikâyeye göre, Hakîm Ata’nın mezarı başında geceleri geyikler toplanır, tan ağarınca kadar durup ziyaret ederler, etraftan geçenler zikir sesleri duyarlarmış. Bu ve buna benzer inanışlarla dini bir yaratık hüviyetine sokulan geyik etrafında birçok hikâye ve destan meydana gelmiştir.

Anadolu’nun dağlık, ormanlık bölge halkı arasında ve özellikle Toroslar’ın Gavur Dağları’nda ala geyikle ilgili ağızdan ağıza dolaşan zengin bir edebiyat vardır. Bunlar zaman zaman âşıklar tarafından dile getirilmiş, yazarlar tarafından kaleme alınarak işlenmiştir. Hatta bu hikâyelerin bazı halk türkülerinin doğuşuna zemin hazırlayanları da olmuştur.

“Ben de gittim bir geyiğin avına

a

a

diye başlayan ve avcının ağzından söylenen bu türkü, yavrusunu avlayan ana geyiğin intikam almak için avcıyı peşinden sürükleyerek bir uçurumdan düşürmesi üzerine yakılmıştır. Burada geyik avlayanın onmadığı vurgulanmak istenmiştir.

Anadolu ve Azerî türkülerinde anasız kuzu, anasız ceylan, anasız geyik, anasız maral, anasız cerran,

yaralı, dertli ceylan, topal geyik, yavrusundan uzaklaştırılmış geyik veya ceylan, avcı-maral gibi

unsurlar büyük yer tutar.

diye başlayan ve geyiğin ağzından söylenen türkü de oldukça yaygındır. Urfa ve Anadolu'nun diğer bölgelerinde de geyik için söylenen pek çok türkü vardır.

Aşıklar sevgililerinin hasretiyle yanıp tutuşurlarken çevrede ondan izler ararlar. Bu arada sevgiliyle-geyik münasebetinde geyik kendisine benzetilen olur. Sevgili ala geyik gibi yüksekten bakar. Bazen sevgilinin gururu, insandan kaçıışı geyikle özdeşleştirilerek anlatılır.

Geyik motifini anonim halk edebiyatı eserlerinde de görmekteyiz. Geyikle ilgili bilmece ve mâniler düzülmüştür.

lir dak gibi

Kolları budak gibi

bilmeceesinde olduğu gibi,

n

n

n

gibi mânilere de rastlanır. Bazı bölgelerde yağmur yağarken güneşin açması halinde “elik geyik gunnayo” gibi, bir inanışın tesiriyle söylenmiş sözlere de rastlanır.

Divan Edebiyatında geyik yerine âhu, gazal (gazale) kullanılmıştır. Bu bakımdan divan şiirinde geyik pek geçmez. Bu kelimelerin bazen geyik mânasında kullanıldığı da olmuştur. Divan şairleri de ince, zarif vücuduyla, insandan kaçıışı, insanı dermansız bırakışıyla, تنها yerlerde yaşamıyla sevgiliyi gazala benzetmişlerdir:

Ne cādûdur gör ol vahşi gazalî

Ki yok uşşâkının nutka mecâli

Nâilî

Fuzûlî, Leylâ ile Mecnûn'da, Mecnûn'un tuzağa düşmüş bir gazalla karşılaşmasını, onun güzelliğinde sevgilisini bulmasını ve gazalın durumunu gayet trajik bir şekilde anlatmıştır.

Millî Edebiyat akımının etkisiyle yazarlar, halkiyat ve mitolojiden faydalanarak yeni eserler meydana getirmeye başladılar. Bu konuda öncüler arasında olan ve başarılı eserler veren Ziya Gökalp, Ülker ile Aydın'da alageyik motifini kullanır. Alageyik, burada su içtikten sonra don değiştiren bir çocuktur. Padişahı kulübeye getiren bir yol göstericidir. Kardeşi Ülker'in padişahla evlenmesine sebep olduğu için mutlu sona ericidir. Ziya Gökalp'ın "Anam alageyik babam Bozkurttan" mısraında dişi geyikle erkek kurttan türediklerini söyleyen Moğol efsanesinden faydalandığı açıktır. Küçük Şehzade hikâyesinde geyik, sevgi perisi olarak yol gösterir. Çocuklar için yazılan Alageyik manzumesinde de geyiğin yol göstermesi, birdenbire kaybolması, güzel bir kız şekline dönmesi, bize geyik etrafında söylenen efsaneleri bir bütün halinde verir. Daha sonraki dönemlerin hikâyecileri geyiği konu edinen hikâye ve masal kitapları yazmışlardır.

Geyik edebiyatımıza konu ve motif vermekle kalmamış dilimize geyikten türemiş birçok kelimenin girmesine de sebep olmuştur. Bunlar Geyikli, Geyik dağları, Geyiksuyu, Geyikpınarı, geyikböceği, geyik domuzu, geyik diken, geyik dili, geyik göbeği, geyik otu gibi hayvan ve bitki isimleridir. Ayrıca geyik etine gir- "kadın endamı almağa başlamak" gibi bir deyim de kazandırmıştır.

Şamanizm ve Budizm'de insanın şekil değiştirdiğine (metamorphose) inanılır. Bu inanç çeşitli yollardan tarikatlara girmiş ve buna özellikle Bektaşî geleneğinde tasavvufî bir mâna verilmiştir. Bu inançtan hareketle Ahmed Yesevî turnakuşu, Hacı Bektaş Velî'nin güvercin veya şahin, Doğrul Baba ve Abdülkadir Geylanî'nin doğan, Geyikli Baba ve Abdal Musa'nın geyik şeklinde dolaştığı yaygınlaşmıştır. Bu, hayvanlar gibi geyiğe de kutsal, mistik bir hayvan özelliği verildiği görülür. Bu inançta Altay hanlarının okudukları duadaki "bindiğim hayvan geyik, sığın" sözlerinin izleri olduğu da söylenebilir. Şorlarda da ruhların marallar üzerinde gezdiğine inanılır. Ayrıca Eski Türklerde alageyik (alogonya) bir totemdir.

Geyiğin insan, insanın geyik (dişi) olması, kız olarak şekil değiştirmesi Türk edebiyatının her sahasında görülür. Çin efsanesinde Göktürk atasının olduğu Deniz Tanrısı'nın geyik olması olayına

rastlanır. Şah İsmail ile Gül hikâyesinde Şah İsmail'in sevgilisi Gülizar, geyik şeklinde dolaşırken kendisini yakalamak isteyen Şâh İsmail'in kucağına sıçrar. Ayrıca Kısas-ı enbiya gibi verimlerde geyik donuna girme, geyiklere dua veya geyiklerin mukaddes bir hayvan olarak bazı uzuvlarının altın gümüş gibi değerli olduğuna dair inanışlar da vardır.

Geyik yalnız masal, hikâye, destan, türkû gibi edebiyat verimlerinde kalmamış, çeşitli özellikleri sebebiyle resim, minyatür, heykel ve el işleri gibi sanatın da konusu olmuştur. Bunun ilk örneklerine Altay Hun çağından kalma kabartma ve çizgi geyik figürlerinde, arslan geyik, kaplan geyik resimlerinde, süs eşyalarında, kemer tokalarında, at takımlarında rastlanmıştır. Eski Orta Asya sanatında geyik ve kaplan mücadelesini gösteren heykel ve resimler, el sanatlarından olan kilimlerde geyik desenleri görülür. Ayrıca geyik boynuzundan yay ve bıçak sapı yaptıkları da bilinmektedir. Bugün Anadolu halı ve kilimlerinde de motif olarak geyik (ceylan) ve geyik avı işlenmektedir. Hacı Bektaş Veli'yi tasvir eden resimlerde sağ elinde geyik görülür. Geyik bazı ressamlar için de ilham kaynağı olmuştur

Geyik motifinin Türk edebiyatında mesnevi tarzında yazılan destani hikayelerde kullanıldığı görülmektedir. Bu destanlardan biri de "**Geyik Destanı**"dır Bu destanda ele alınan konu şöyledir:

Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Ömer ve sahabeler camide sohbet ederken kırk atlı gelir. Bunlar Hz. Muhammet'in karşısına durarak "dinimize batıl diyen, putları tanımayan, ayrı bir din davasında bulunan Muhammet'i biz e gösterin." demişlerdir. Hz. Ali ve Hz. Ömer bu adamlara müdahale etmek isterler. Ancak, Hz. Muhammet, engel olur. Onların karşısına bizzat kendi çıkar.

Hz. Muhammed, bu şahısların avlamış oldukları ayakları bağlı geyiği görür. Onlara geyiği çözmeleri halinde onun kendi peygamberliğini ilan edeceğini söyler. Kafirler bu işe önce inanmamakla birlikte, Peygamber onun yerine kendi canını ortaya koyunca kabul ederler. Bunun üzerine adamlar geyiği çözer. Geyik lisana büyük bir hürmetle Hz Muhammed'in önüne gelerek, nasıl yakalandığını, iki küçük yavrusunun annesiz kaldığını, eğer izin verilirse gidip onları emzirip geleceğini söyler. Bunun üzerine Hz. Muhammed'in de kefaletiyle geyiğe kafirler ikindi vaktine kadar izin verirler. Geyik yavrularının yanına gelir ve başından geçenleri onlara anlatır. Artık bundan sonra kendi başlarının çaresine bakmaları gerektiğini söyler. Onları son bir kez emzirip ayrılmak isteyen geyiğe yavruları şöyle der: "Onu Resule götür ve bizden selam söyle." Geyik bunun üzerine geri dönerken, kafirlerin kurduğu tuzağa düşer. Verdiği sözü yerine getiremeyeceği için, üzülür ve Allah'tan yardım ister. Bunun üzerine Cebrail gelerek geyiği düştüğü tuzaktan kurtarır, Hz. Muhammet'in huzuruna getirir. Kafirler bu mucize karşısında hep birden Müslüman olurlar ve geyiği de serbest bırakırlar.

Bu hikayenin anlatıldığı ve 1252 yılının Muharrem ayının üçünde (1836) istinsah edilen bir metin elimizde bulunmaktadır. İçinde Varaka ve Gülşüh, Yusuf u Züleyha ve Veysel Karanî mesnevilerinin de bulunduğu kitapta yer alan bu hikayenin kim tarafından istinsah edildiği, kitabın

başı ve sonu eksik olduğu için öğrenemiyoruz. Sadece Yusuf u Züleyha mesnevisinin sonunda yer alan kayıttan hangi tarihte istinsah edildiğini öğreniyoruz. (1202 itmamı Muharrem üçüncü günü

“İtmam oldu kitabın intihası

Gerekdir kâtibe şerbet bahası)

95 adet beyitten meydana gelen Geyik Destanı aruz vezninin Fâilâtün, Fâilâtün, Fâ'lün (Fâilün)

kalıbıyla yazılmıştır. Yer yer aruz kusurlarının görülmesinin sebebi ise istinsah edenin bu konudaki eksikliğini göstermektedir.

Bilindiği gibi Türk edebiyatında sözlü gelenekle yaşayan birçok eserimiz, daha sonra okuma yazma bilen bazı kimseler tarafından yazıya geçirilmiş, bu geçiriliş sırasında da eseri yazıya geçirenin müdahalelerine maruz kalmıştır. Bu örnekleri başta destanlarımız olmak üzere Dede Korkut Hikâyelerinde ve diğer menkıbelerde görebiliriz.

Geyik Destanı, dil bakımından oldukça sade olup Eski Anadolu Türkçesi'nin hususiyetini göstermektedir. Canlı tasvirlerin ve akıcı bir anlatım üslûbunun kullanıldığı hikâyede tahkiye unsurlarının bütününü bir arada bulmak mümkündür. Eser gramer bakımından da araştırmacılara kaynaklık edebilecek bir zenginliğe sahiptir. Yazıldıkta çok sonra istinsah edilmiş olmasına rağmen aslına sâdik kalınmıştır.

Geyik Destanı'nın yer aldığı kitapta “Varaka ve Gülşah” hikâyesinin sonunda yer alan

“Yusufi meddah-i biçare anun

Işk yoluna feda eyler canun”

beytinden anladığımız kadarıyla bu eserin aslı Yûsuf Meddah'a aittir. Yûsuf Meddah'ın hayatı hakkında kaynaklarda detaylı bir bilgiye rastlanmamaktadır.

HAZA DESTAN-I GEYİK

1 Yine başlarım söze Allah deyu

Evvelinde fazl-ı bismillah deyu

2 Başladım bir mucize uş gül gibi

Şerh edeyüm tapuna bülbül gibi

3 Mustafa'nın mucizatın söyleyim

Dinler isen ben şerh eyleyim

4 Dinle imdi bir acaib haber

Mustafa'dan ideyüm sahib hüner

5 Gör ne kıldı Tanrı'nın Peygamberi

Yaratılmışta oldurur serveri

6 İşit imdi bir acaib mucizat

O Resuldendir ki oldurur pak-i zat

7 Ol Habibullah Muhammed Mustafa

Din adın pak kendüsi o safa

8 Oturur idi söykenüb mihrabına

Vaaz eder idi cümle ashabına

9 Cümle ashabı dahi anda bile

Sohbet eder bular Resul ile

10 Gördüler karşıdan kırk atlı gelür

Kırkı dahi heybetlü gelür

11 Sürüben mescide değin geldiler

Çünkü mescid kapusuna yettiler

12 Mustafa'nın anda olduğun bildiler

Cümlesi anda aşağı indiler

13 Girdiler mescide verdiler selam

Saf saf olup karşı durdular tamam

14 Didiler kim gösterin Muhammed'i

O bizim dinimize batıl dedi

15 Kimdir ol ki putlara batıl diye

Halk içinde böyle davalar kıla

16 İdün ana bu sözü söylesün

Söyler ise bu arada durmasun

17 Ömer ider ya Resul ben durayum

Kılıç ile cümlesini kırayum

18 Ali eder ya resul ben durayum

Zülfikar ile cümlesini kırayum

19 Resul eder sabredin bir görelum

Nedir dedikleri bir kez soralum

20 Şimmul ider ki nedir dileginüz

Gelsun ileri otursun begünüz

21 Begleri geluben oturmazuz

Dahi bir dem karşunuzda durmazuz

22 Bize peygamberliğin eyle ayan

Ger yoğ ise sözün içinde yalan

23 İder iken bunlar anda macera

Baktı gördü ol Muhammed hem yerâ

24 Bir geyik anda bağlı bir ata

Tâ görüben kaldı ânı ayurta

25 Tasma ile bağlı ayağı başı

Eyle sanki akar gözünün yaşı

26 Resul der şişik geyik söylesün

Size peygamberliğim şerh eylesün

27 Ol kâfir işitince bu sözü

Güldü dediler ne etmek ister bunu

28 Al ile diler geyiğimiz ala

Fiil ile diler cazuluklar kıla

29 Bizi diler ümmetine döndüre

Evimize dahi mahrum göndere

30 Kırk kişi olayuben hod tutmuşuz

Üç gün üç gece yabanda yatmışız

31 Resul ider hele siz şişun anı

Söylesün yer göğü yaradanı

32 Şeşdiler ol geyiğin ayağını

Pek tuttular boğazının bağını

33 Bağlı yerinden geyiği aldılar

Mustafa Hazretine getirdiler

34 Dediler ki ne sözün var söylegil

Bize Peygamberliğin şerh eylegil

35 Bunlar ider açicek geyik kaçır

İkiniz segirdürse bir..... [1]

36 Açacak elden geyigümüz iter

Buna ayruk kaçacağız kim tutar

37 Resul ider şişik sözümü tutun

Geyigünüz kaçarsa beni tutun

38 İş bu kavle razı oldular bular

Geyigin çün boğazını koydular

- 39 Çün şeşildi geldi geyik hürmetle
Hak çalabın getürdi adın dile
- 40 Hak çalap dil verdi ona söyledi
Vir salavat ki sözüm dedi
- 41 İdur ey iki cihan serveri
Hak çalabın sevgili peygamberi
- 42 Tanrı birdir sen rusul-i bi güman
Yerde gökte iş bu söz oldu ayan
- 43 Her kim bu gün bunda hak bile seni
Oddan azad oluser canı teni
- 44 Yedügi zıkkım ola yeri cahim
Yüzü kara ola hem yeri cahim
- 45 Her kim mesnun hükmü kafir san ola
Yeri cennet yoldaşı Rıdvan ola
- 46 Hind elinden gelmiş idim ben garib
İster idim kardaşım yavı kılub.
- 47 Kardaş olur kişiye kıymetlü taş
Ölüm irse irgürür yüregi taş
- 48 Kişinin kardaş yüregi yağıdır
Malı mülkü bakçesi hem bağıdır
- 49 Kardaşın yavı kılan kişi nolur
Kamulardan bâlumi alçakdurur
- 50 Şimdi erdi bana bu günün dahi
Neyleyim ol iki yavru dahi

51 Geluben Mekke dağında koruladım.

İki kuzucuk dođurdum gizledim

52 O günden durmuşum ot otlayım

Geri gelem kuzularım südleyim

53 Bu kafirler geluben avladılar

Çevre alıp dört yanım bağladılar

54 Kaçamadım bende yok idi mecal

Kardaşın yavı kalandan ne mecal

55 Dişleri yok ta ki ot otlayalar

Neyleyeler ıssız dağda ta olar

56 Ya Resulullah bana kefil ol sen bugün

Yüređim derdine derman ol bugün

57 İrişeyim ol iki kuzulara

Halimi haber vereyim olara

58 Çün işitti Mustafa bu sözleri

Yaşla doldu mübarek gözleri

59 Resul ider kafire sözüm tutun

Geyiği bana bağışlan ya satun

60 Yabanidir sözümü kılın kabul

Ger geyik gelmezse dedi ol Resul

61 Geyiğin iki bahasın alasız

Yahut her ne ki dilersiz kılasız

62 Bunlar ider eksikümüz ne satalım

İlla zamin olur isen verelim

63 Geyiğimiz gelmez olur ise bize

Çok cefalar kılarız illa size

64 Razi oldu ol dem Resul bildiler

Kavli ikindüye deyin kıldılar

65 Çünkü bunlar kavli bunda kıldılar

Geyiği ol demde salıverdiler

66 Çıktı derd ile girdi yola

Vay ana kim kuzulardan ayrıla

67 Yavuz o kadar uğramasın kimesne

Yavru ayrılığına kim dayana

68 Akar idi geyiğin kanlı yaşı

Yel gibi geçer dağ ile taşı

69 Dağı taş tepe geçerdi ol

Yaş yerine kanlar dökerdi ol

70 İrdi ider ey iki gözüm nuru

Nice sorayım sizin halinüzi

71 Gelünüz ahir yüzünüz göreyüm

Karnunuz açtır sizi doyurayum

72 Ey iki körpe kuzular bilinüz

Şimdiden geri annesiz kaldınız

73 Bunlar ider ana ne duydu canun

Diline gelmez idi bu söz senün

74 Ya ana ne geldi uş bugün size

Dedigün yok idi bu sözü bize

75 Geyik ider kafire tutulmuşum

Hak Resulunü ben kefil vermişim

76 İş buzi işidüp ağladılar

Anasıyla yüreğin dağladılar

77 Dediler sütün bize oldu haram

De göresin Resule bizden selam

78 Ko bizi bu dağ içinde ölelim

Şükri Resuline kurban olalım

79 İş bu sözü didiler döndü geri

Varuben yola siz duzak kurun dedi

80 Gelüben tuzakların kurdular

Ol geyik duzaka düşürdüler

81 Kaldı geyik duzak içre ağılyu

Hak buyurduğuna hem bel bağılyu

82 Eder ey alemlerin sırrın bilen

Cümle halkın hacetini yetüren

83 Hiç kayırmazam bana oldu cefa

İlla payendanum oldu Mustafa

84 Dertliyum derman eriştir hekim

Ben zayıf isem senin lütfun dilim

85 Kaldı geyik duzak içre çağurur

Hakteala Cebrail'e buyurur

86 İndi Cebrail geyiğü getirür

Mustafa hazretine yetirür

- 87 Geldi geyik ortaya Allah deyü
Halimi gör ya Resulullah deyü
- 88 Ol cuhutlar gördü geyik geldüğin
Mustafa öğünde özr diledigin
- 89 Kırkı da şol dem Müslüman oldular
Küfrü koyup doğru yolu buldular
- 90 Mustafa ashabıyla şad oldular
Kaygudan cümlesi azad oldular
- 91 Kâfiri gör ki dine dönderdiler
Din ayan olunca neler gördüler
- 92 Andan heman geyiği döndürdiler
Cuhudları hak dine döndirdiler
- 93 Nefsin ile Müslüman ol sadr-ı din
Kim olasin tamu odundan emin
- 94 Nefsine ceza kılanların yeri
Uçmak ulu içe topdolu huri
- 95 Uş tamam oldu bu dem bu mucizat
Ruh-u pakine ola bin salavat

Dipnot:

1 Bu kısım silik olduğu için okunamadı

Kaynakça

Aytaş, Gıyasettin, Varaka ve Gülşah, Yayınlanmamış lisans Tezi, Gazi Eğitim Fakültesi, Ankara, 1985.

Çağatay, Saaadet, Türk Halk Edebiyatında Geyiğe Dair Bazı Motifler, Belleten, 1956.

Demirci, Y. Ziya, Köy Halk Türküleri, 1938.

Divânü Lügati't Türk, Haz. Besim Atalay, C. I-II-III-IV, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1985-1986.

Elçin, Şükrü, Türk Bilmeceleri, İstanbul, 1970.

Ergin, Muharrem, Dedem Korkud'un Kitabı, Ankara, 1958.

Ergin, Muharrem, Orhun Abideleri, İstanbul, 1964.

Ertem, Rekin, "Geyik" Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yayınları, C. 3, s. 333, İstanbul, 1979.

Eski Türk Yazıtları, Haz. H. Namık Orkun, I-IV, 1936-1941.

Fuat Köprülü Armağanı, 1953

Gögçeli, Yaşar Kemal, Alageyik TFA, S. 54, 1954

İz, Prof. Fahir; Kut, Doç. Dr. Günay, "Yusuf Meddah", Büyük Türk Klasikleri, Ötüken Neşriyat, C. 1, s. 318, İstanbul, 1985.

Köprülü, M. Fuad, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, 2. bs. Ankara, 1966.

Manilerimiz, Haz. Hasan Göksu, 1970

Ögel, Bahaeddin, Türk Mitolojisi-I, Ankara, 1971.

Ögel, Bahaeddin, Türk Kültürünün Gelişme Çağları-I, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1971.

Öztelli, Cahit, Anadolu Dini Edebiyatında Geyik Destanı, TFA. S. 146, 1961

Tarama Sözlüğü, T.T.K. Basımevi, Ankara, 1953-1972,

Ziya Gökalp, Altın Işık, Haz. Şevket Kutkan, Ankara, 1976